

**Építészeti
és emlékezet STÚDIÓ**

A tér emlékezete / Az emlékezés terei /

Tervezés és emlékezet / Kollektív és kulturális emlékezet

CELLULOID ÉS TŰZFALAK

Hibrid filmszínházak

Budapesten

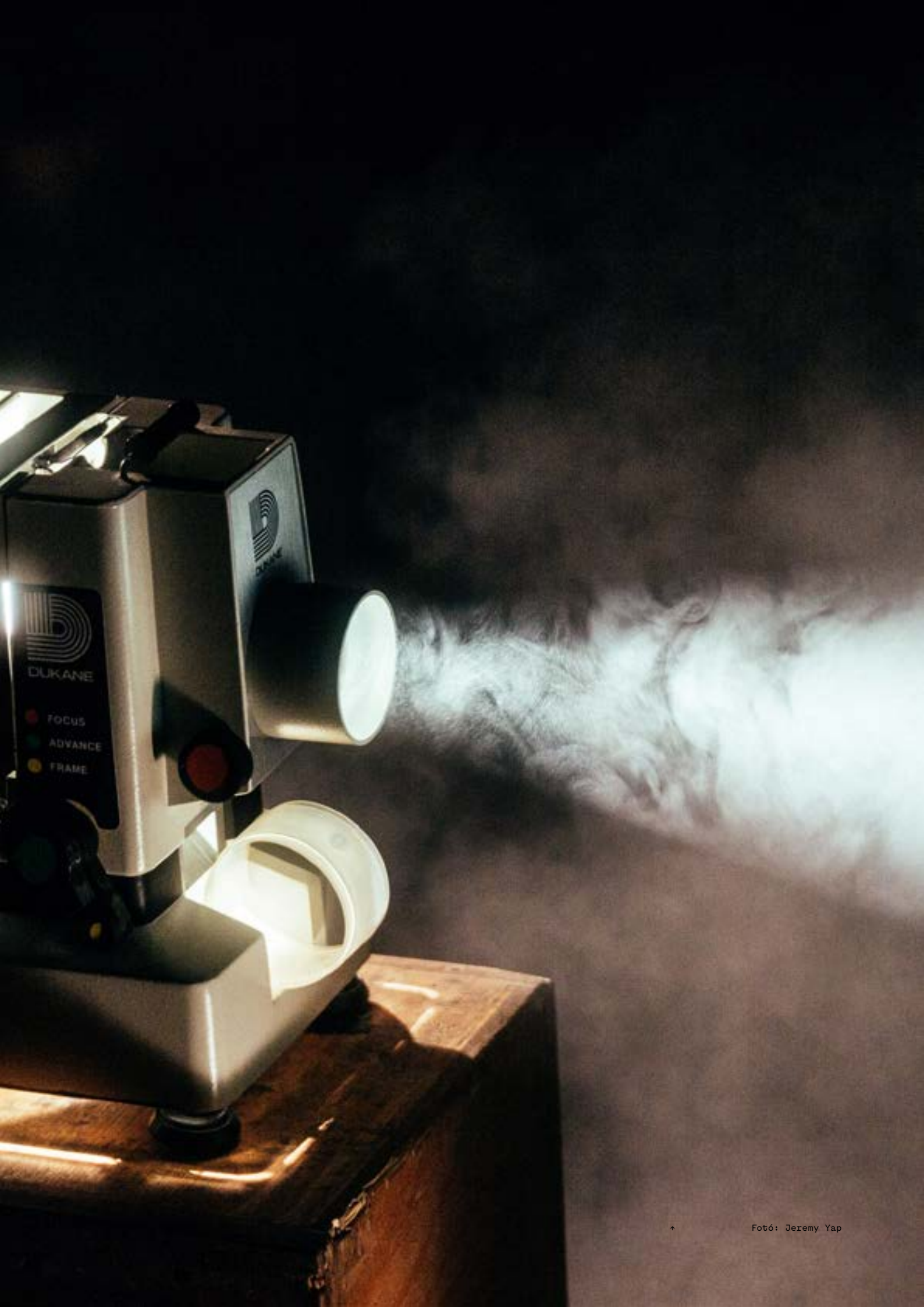
KOMPLEX KIÍRÁS

2023 tavasz

Tartalomjegyzék

5	Program
6	Celluloid és tűzfalak
9	Rekviem és prelúdium
10	Tango és Cash
12	Helyszínek
14	01 – Gerlőczy utca 3.
18	02 – Szerb utca 11.
22	03 – Czuczor utca 3.
26	Olvasó

Program

Miként lehet emlékekkel telített az építészet, hogyan segítenek emlékezni a terek, épületek? Milyen inspiráló közeget jelenthet számunkra a filmek világa? milyen közösség-építő szerepet tölthet be lehet a jövő mozija? Hogyan szöhetők be kísérleti módszerekkel kivételesen erős atmoszférájú moziépületek a közösség és a város életébe? A Középülettervezési Tanszék három tervezési stúdiója közül az Építészet és emlékezet Stúdió izgalmas pesti helyszíneken keres mai értelmező gondolatokat és válaszokat. Tarts velünk a budapesti mozik világának és Pest különleges helyszíneinek felfedezésében!

Tervezési helyszínül Budapest V. illetve IX. kerületében három, hasonló karakterű, szűk foghíjtelket javasunk. Az egymáshoz közeli három telek kisebb túrával egyszerre bejárható, kis méretük ellenére (vagy épp ezért) mindhárom inspirálóan izgalmas városi helyzetben található. A Gerlóczy utca 3. átmenő telke (az egykori Nagy-Várady bérház világháború után viszszabontott földszintes maradványával), a Szerb utca 11. régóta beépítetlen foghíjtelke és a Czuczor utca 3. szám alatti nagyobb méretű foghíj három komoly kihívásokkal kecsegtető, tűzfalak által határolt tervezési telekként vár új felvetésekre a Belváros és Belső-Ferencváros szívében.

A tervezési feladat mindhárom helyszín esetében olyan kis léptékű filmszínház megtervezése, amely újraértelmezi a mozi hagyományos tipológiáját. Mindhárom telek esetében hibrid funkcionális programok felkutatását tűzzük ki célul, amelyek fenntarthatóvá teszik az épületet, és intenzív működésű közösségi terekként konstruálják újra a mozik tereit. A filmszínházi funkcióval könnyen párosíthatók avval szorosan összefüggő (pl. filmarchívum, filmmúzeum, független filmesek és videósok műhelye, mozgóképes központ gyerekeknek, stúdiólakások), vagy éppen attól merészen eltérő funkciók is. A feladat szerves része az erős belső atmoszférájú terek tervezése éppúgy, mint a tervezési helyszínek tágabb, városi környezetén belüli értelmezése, és a helyszín közvetlen környezetének rendezése. A pontos tervezési programot a félév elején csoportos munka során részletezzük, hogy aztán a koncepció függvényében tovább szűkíthető, vagy éppen új terekkel, programelemekkel tovább bővíthető legyen.

Oktatók:

Kronavetter Péter DLA
Szabó Levente DLA
Vannay Miklós DLA

egyetemi adjunktus
egyetemi tanár
egyetemi adjunktus

Meghívott építész:
Frikker Zsolt

építész, Studio Fragment

Celluloid és tűzfalak

Akármerre nézünk, a mindent átható digitális világ exponenciális lendületű térhódítását érzékeljük. Az analóg még tartja magát: néha nosztalgikus, néha progresszív minőségi tartalmak hordozója. Mégis kérdéses, hogy túlélhet-e, s ha igen, milyen formában? Mindez a film, a mozi műfajával sincs másképp. Annyi minden máshoz hasonlóan a filmnézés közösségi terei is radikálisan megváltoztak: már csupán néhány művészmozi vetítőtermében élhető át e 20. századi műfaj sajátos atmoszférája.

„Hol van ma a világon annyi ólom és benzingőz a levegőben, annyi lökdösődés az utcán, annyi omló vakolat és elkoszló műanyag, mint Közép-Európa metropolisaiban? Mégis, a múlt szálai éppen a foghíjaknál, a tűzfalak között, a történelmi szövet szakadásainál vehető ki a legjobban, ott tudunk a réteghez lelátni, ahol megtörik a sima felszín.” Ha követjük Moravánszky Ákos zürichi építészprofesszor előbbi gondolatmenetét, igencsak kínálkozik annak továbbgondolása, hogy miképp lehet újrafogalmazni a pesti városszövet testének sajátos, építésekről és bontásokról tanúskodó, fel-felő szövethiányait.

Celluloid és tűzfalak?

Adódik-e izgalmasabb együttállás, mint egymásra vetítve elképzelni e szövetszakadásokat, összeszőni e tér-idő kollázsokat? Milyen újszerű, s egyszerre a városi szövet emlékezhordozó karakterét erősítő eredményekre juthatunk, miközben az analóg világ újraértelmezésének filmnézéshez kapcsolódó téri helyzeteit keressük akképp, hogy inspirációként tekintünk a városi térben megfigyelhető törésekre, rétegek különös mélységélességének letapogatására?

Szabó Levente DLA
egyetemi tanár

Tűzfalak – Budapest VII., forrás: Fortepan

Rekviem és prelúdium

1920-ban, a mozgóképfénykorában száznál is több mozi működött Budapesten, ma még a hagyományos mozikat a 2000-es években végképp kiszorító multiplexek is küzdenek a covid és a streaming szolgáltatók gazdag kínálatával okozta kihívásokkal. De a mozi ott van mindannyiunk telefonján, ha úgy tetszik, ma másfél millió mozi működik a fővárosban. A mozi halott; vagy a mozi virágzik, mint még soha: nézőpontjainkat váltogatva mindkét állítás lehet igaz. Egy biztos, a folyamatosan megújuló mozi tipológia újabb paradigmaváltásának vagyunk szemtanúi – rekviem és nyitány egyszerre szól.

Kiírásunkban a jövő filmnézésre alkalmas közösségi tereit képzeljük el a pesti belváros sokszor lehetetlen szűköségű, tűzfalak által beszorított foghíj-telkein. A tervezés során egyszerre szegezzük tekintetünket előre és figyelünk folyamatosan hátrafele az időben. Megismerjük a budapesti mozitörténet kiemelkedő építészeti alkotásait (gondoljunk Hofstatter Béla és Domány Ferenc Odeon-Lloyd moziájára (1937), Kozma Lajos Átrium moziájára (1936) vagy Preisich Gábor és Vadász Mihály Simplon moziájára (1934)), miközben ezekhez hasonlóan atipikus épületeket szövünk az eklektikus városszövet történeti magjába. Közben pedig a jövőt kémleljük, olyan hibrid közösségi funkciók, izgalmas tipológiai konstellációk lehetőségét kutatjuk, amelyek új szinergiákat teremthetnek a mozi, mint funkció számára. A vetítőterem vak tere kívül reked téren és időn, hogy kiszakítson minket a valóságból, a mozi tere ugyanakkor kinyílhat, hogy megannyi találkozás terévé váljon.

A filmek világa kimeríthetetlen inspirációs forrás számunkra – díszletek, valós vagy képzelt terek, manipulált téri helyzetek megannyi alkalommal váltak a mozgóképfénykor történetében titkos főszereplővé, az építészeti tér Alfred Hitchcock-kal, Wes Anderson-nal, és még megannyi rendezővel közös szenvedélyünk. Most rajtunk a sor, hogy építészként otthont teremtsünk a filmeknek.

Kronavetter Péter DLA
egyetemi adjunktus

Tango és Cash

Onnantól mozi a mozi, hogy 1880-ban először tartottak pénzért vetítéseket az egykori közönség részére. Ettől vált „eseményé”, spontán, vagy előre eltervezett eseményé, de olyan könnyed eseményé a mozizás, amikor nem kell kivetköznünk önmagunkból. A mozizás a hétköznapi ünnepe, közösségi tevékenység. Egy mozielőadáson való részvétel óhatatlanul egy közösség részévé is tesz. A film élménye összeköti az embereket. De nem csak azokat, akik akkor és ott együtt nézik meg az előadást, hanem mindenki, aki valaha moziban látta az adott filmet. A mozi összeköt ténen és időn át, kultúráktól függetlenül. Lehet róla beszélgetni, vitatkozni, megbeszélni, mit is jelent a vége, esetleg tovább lehet szólni, vagy megfejteni a film rejtett jelentéseit. A mozi olyasmi élményt ad, mint amikor gyermekkorunkban az esti mesét az ágyban hallgatva aludtunk el, vagy mint borongós téli estén a diavetítés, ahol a mese szövegét édesanyánk olvasta fel a falra kivetített diafilmről.

A filmben részt kell venni, a filmet meg kell élni. De ez nem történhet meg a telefon képernyőjét nézve, vagy a laptop monitorján át, de még csak a TV előtt ülve sem. Ezek inkább elválasztják, mint összehozzák a társaságot. A moziban fontos a kép. A moziba bele kell zuhanni, pont úgy, mint Bertolucci 2003-as mozijában az Álmodozókban, ahol a három főszereplő mindig az első sorba ül, hogy minél inkább belemerüljön a történetekbe. Miközben a városban forronganak a diákok és az oktatás reformjáért küzdenek. A főhősök saját fiatalságukat megélve hirtelen felnőnek, mielőtt visszatérnének a valóságba, az 1968-as lázongó Párizsba.

De fontos a hangzás is, mely körülvesz. A mozi törekszik az élmény teljességére. Egyfajta valóság megélhető visszaadására. Minden a varázslat teljességéről szól. A mozi mindig is az egyik legkönnyebben elérhető, legkönnyebben befogadható kortárs művészet volt, melyben felbukkannak finom idézetek és utalások, melyek átszövik a kultúra és a mozi világát. Ahogyan Denis Villeneuve a Szárnyas fejvadászban előszeretettel használja a sárga színt a képeknél, mely finom utalás Olafur Eliasson Weather projekt nevű műalkotására. A mozi mer hivatkozni. Támaszkodni más alkotásra. Utalni rá. Bevonva a nézőt és ezzel plusz élményt adva annak, aki felfedezi ezen finom utalásokat. Mint amikor Konchalovskiy filmjében, 1989-es Tango és Cash-ben az egyik főhős, bírálva egy mozihóst saját magára utal vissza.

Mi a baj a mozival? Semmi! Ha csak az nem baj, hogy a multiplexek világa mintha nem akarna tudomást venni a mozizás emelkedettségéről, és arról, hogy ez milyen fontos közösségi esemény. Nem biztosít helyet az érkezésnek, és nem biztosít helyet a távozásnak. Hátsó folyosók sötétjein keresztül hányja ki a nézőket, megfosztva őket a film utáni beszélgetéstől, attól, hogy a nézők megbeszélhessék egymás között mit is láttak. De ez nem volt mindig így, és talán a jövő sem ilyen...

Vannay Miklós Ágoston DLA
egyetemi adjunktus

Helyszínek

01 – Gerlóczy utca 3.

02 – Szerb utca 11.

03 – Czuczor utca 3.

01 – Gerlőczy utca 3.

↑ Budapest, Gerlőczy utca 3. – légifotó

47°29'42.45"N
19°03'22.86"E

↑ Gerlőczy u. 3. – utcakép

↑ Gerlőczy u. 3. – utcakép

↑ Gerlőczy u. 3. – foghíj és tűzfalak

02 – Szerb utca 11.

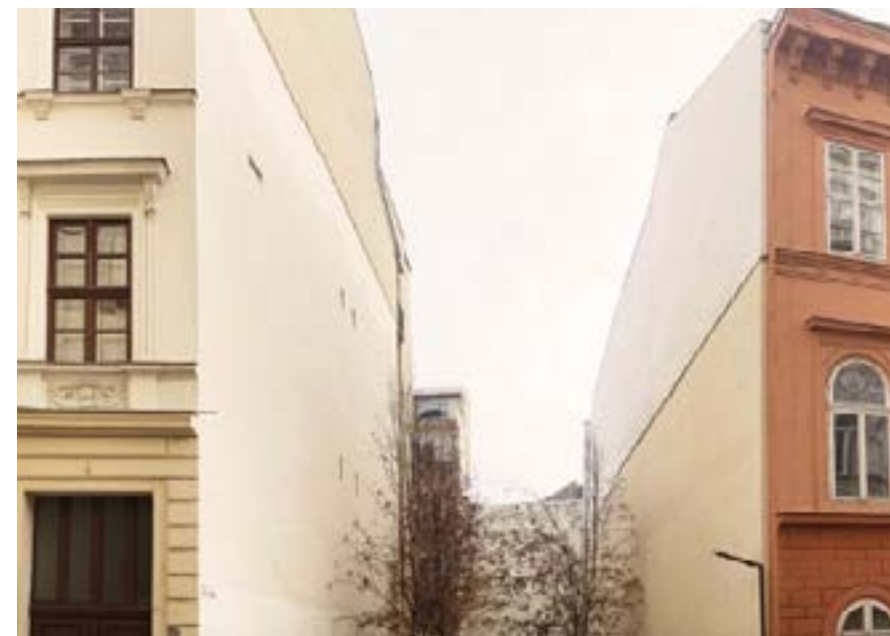
↑ Budapest, Szerb utca 11. – légifotó

47°29'23.76"N
19° 3'29.10"E

↑ Szerb u. 11. – utcakép

↑ Szerb u. 11. – foghíj és tűzfalak

↑ Szerb u. 11. – tűzfal

03 – Czuczor utca 3.

↑ Budapest, Czuczor utca 3. – légifotó

47°29'4.91"N
19°3'41.79"E

↑ Czuczor u. 3. – utcakép és tűzfal

↑ Czuczor u. 3. – foghíj és tűzfal

↑ Czuczor u. 3. – utcakép

irodalom	
Juhani Pallasmaa: The architecture of image. Existential space in cinema. (Rakennustieto, Helsinki, 2007)	
Filmvilág – Filmművészeti folyóirat	
Hirsch Tibor: Vészkijáratok. Jancsó Budapestje. Filmvilág (2002/6.) http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=2571	
Bojár István András: Rejtőzködő Budapest. Beszélgetés Rajk Lászlóval. Filmvilág (1996/1) http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=23	
Film és építészet – Metropolis. Filmelméleti és Filmtörténeti Folyóirat. (2008/2) https://metropolis.org.hu/film-es-epiteszet-metszespontjain-1	
Szemerey Samu: A mozgókép és az építészet. (filmkultura.hu, 2002) https://www.filmkultura.hu/regi/2002/articles/essays/szemerey.hu.html	
Romullo Baratto: How Architecture Speaks Trough Cinema. Archdaily (2022) https://www.archdaily.com/872754/how-architecture-speaks-through-cinema?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all	
Chris van Uffelen: Cinema Architecture. (Braun, 2009)	
Buglya Zsófia (szerk.): Az ismeretlen Uránia - Fejezetek egy filmszínház történetéből. (Méry Ratio kiadó, 2021)	
Stephen Barber: Projected Cities: Cinema and Urban Space. (Reaktion Books, 2002)	
Tony Fitzmaurice and Mark Shiel (szerk.): Screening the City. (Verso, 2003)	
Djordje Alfievic , Sanja Simonovic Alfievic: Infill Architecture: Design Approaches for In-Between Buildings and „Bond” as Integrative Element. Arhitektura i Urbanizam. (2021)	
filmek	
Bertolucci: Álmodozók (2003)	
Fellini: Amarcord (1977)	
Tornatore: Cinema Paradiso (1988)	
Tarantino: Inglorious Basterds (2009)	

referenciák	
Hofstatter Béla, Domány Ferenc: Odeon-Lloyd mozi (1937, Budapest)	
Kozma Lajos: Átrium mozi (1936, Budapest)	
Preisich Gábor, Vadász Mihály: Simplon mozi (1934, Budapest)	
Rem Koolhaas, Ellen van Loon: Prada Theatre (2009, Szöul, Korea) https://www.oma.com/projects/prada-transformer	
Assemble Studio: Cineroleum (2010, London, Egyesült Királyság) https://www.archdaily.com/533710/from-the-archive-from-derelect-structure-to-urban-cinema?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all	
Takero Shimazaki Architects: Curzon Camden Cinema (2021, Camden Town, Egyesült Királyság) https://www.archdaily.com/984331/curzon-camden-cinema-takero-shimazaki-architects?ad_source=search&ad_medium=projects_tab	

„The essence of architectural space as determined by an artist, is free of the functional requirements, technical restrictions and limitations of the professional conventions of architects... Yet, even the works of architects, built in matter, obtain their psychic content and echoe from the very „same existential experiences and images accumulated in the human mental constitution. Even real architecture can affect our soul only if it can touch the stratum of forgotten memories and feelings.”

Juhani Pallasmaa: The Architecture of Image –
Existential Space in Cinema

